

ĽUDSKÝ KAPITÁL VO VZŤAHU KU KVALITE ŽIVOTA¹

IVANA SETNICKÁ² – MICHELLE CHMELOVÁ³

Human Capital in Relation to Quality of Life

Abstract: *Human capital has been the subject of research since the times of traditional economics. The Nobel Prize winner for economics G.S. Becker is the most distinguished economist in the area of human capital. In a society based on knowledge, the human capital has an important role as well as in the area of quality of life. The quality of life constitutes a multidimensional concept, which requires to define precise parameters for its measurement. Nowadays, there is no consensus regarding which of the indicators is best to reflect the quality of life. To quantify the country quality of life nowadays the most frequently used indicator is the Human Development Index, which has three dimensions. One of them is knowledge (education), which is measured by the number of years of school attendance and expected years of education. In many cases, the level of education completed is also used for the quantification of human capital. The main aim of this article is to analyze the existing knowledge of human capital and quality of life and to clarify their relationship.*

Keywords: *human capital, quality of life, dimensions of quality of life, determinants of human capital development, HDI, Life Quality Index*

JEL Classification: J 24, A 10, A 19

Úvod

¹ Tento príspevok je spracovaný na základe projektov VEGA (2/0005/16) *Ekonomické a geopolitické súvislosti meniacej sa globálnej energetickej scény a ich implikácie pre pozície EÚ v globálnej ekonomike* a VEGA (1/0367/17) *Ekonomické, legislatívne a inštitucionálne predpoklady a perspektívy rozvoja sociálnej a solidárnej ekonomiky v krajinách V4 vo väzbe na podporu sociálnej inklúzie, ktorý financuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (2017 – 2020).*

² Ing. Ivana Setnická, University of Economics in Bratislava, Slovak Republic, e-mail: ivana.setnicka@euba.sk

³ Ing. Michelle Chmelová, Institute of Economic Research SAS in Bratislava, Slovak Republic, e-mail: michchmelova@gmail.com

Prvé náznaky teórie ľudského kapitálu sa vyskytujú už v prácach tradičných ekonómov minulých storočí. Za najvýznamnejšieho predstaviteľa, ktorého známu definíciu ľudského kapitálu možno nájsť v dielach rôznych významných ekonómov, sociológov, psychológov, prípadne vedcov z iných vedných disciplín, sa považuje americký ekonóm a nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu G. S. Becker. V posledných desaťročiach sa ľudským kapitálom zaoberá množstvo vedcov, ktorí sa danú teóriu snažia rozšíriť či upraviť. Empirické štúdie potvrdili pozitívny vplyv ľudského kapitálu na hospodársky vývoj a bol preukázaný aj jeho nepriamy pozitívny dosah na kvalitu života spoločnosti. Kvalita života dnes predstavuje multidimenzionálny a zložitý koncept. Zachytáva nielen objektívnu, ale aj subjektívnu stránku jednotlivca, čo spôsobuje náročnosť merania tohto fenoménu. V súčasnosti existujú rôzne indikátory merania kvality života, pričom k najvyužívanejším možno zaradiť Human Development Index, ktorý zaviedla Organizácia spojených národov. Každoročne zverejňuje správy o stave ľudského kapitálu a v rámci správ zverejňuje poradie krajín v dosiahnutej úrovni indexu hodnotiaceho kvalitu života.

1 Vývoj teórie ľudského kapitálu

Ľudský kapitál sa stal objektom skúmania už za čias A. Smitha v diele *Pojednanie o podstate a príčinách bohatstva národov*, v skrátenej podobe *Bohatstvo národov* z roku 1776. Aj keď je dielo A. Smitha staré viac ako 200 rokov, stalo sa základným kameňom prác ekonómov, historikov, filozofov, sociológov a ďalších profesií [1].

Ľudským kapitálom sa zaoberali aj ďalší ekonómovia, ako K. Marx či A. C. Pigou, ktorí rovnako ako A. Smith zastávali názor, že znalosti a zručnosti vlastnené určitou osobou patria medzi výrobné faktory.

Prínos predstaviteľa monetarizmu M. Friedmana je pre ekonomickú teóriu badateľný vo viacerých smeroch, ako je napr. rozpracovanie teórie ľudského kapitálu, hypotézy permanentného dôchodku, kvantitatívnej teórie peňazí a prirodzenej miery nezamestnanosti [2]. Ľudský kapitál vnímal ako súhrn vlastností (kvalitatívnych aspektov) pracovnej sily, ako jeden z výrobných faktorov, ktoré ovplyvňujú jej schopnosť pracovať. Sú to návyky, schopnosti a znalosti človeka, ktoré determinujú veľkosť jej produktívnej sily. Rozvíjanie schopností, znalostí a návykov je úzko späté s určitými investíciami človeka do ľudského kapitálu [3].

Friedmanovu teóriu ľudského kapitálu ďalej rozpracovali predstavitelia chicagskej školy – G. S. Becker a T. W. Schultz. Významné miesto v rozširovaní koncepcie ľudského kapitálu patrí neodmysliteľne T. W. Schultzovi. Vo svojom diele *Investing in People : The Economics of Population Quality* (1982) poukázal na to, že investície do ľudí a vzdelanie sú rozhodujúcim faktorom zabezpečovania ľudského blahobytu. Nadobudnuté schopnosti ľudí, t. j. ich vzdelanie, skúsenosti, schopnosti a zdravie sú kľúčom pri dosahovaní ekonomického rozvoja. Veľký dôraz kládol na kvalitu populácie, ktorá je podľa neho rozhodujúca v ekonomickom rozvoji. Investície do kvality populácie a ich vzdelania vo veľkej miere určujú budúce šance ľudstva. Vychádzal z hypotézy, že výnosy z kvality populácie rastú v priebehu času a naopak, náklady vynaložené na kvalitu populácie klesajú. Rast kvality populácie spájal so starostlivosťou o deti, zlepšením zdravia a školským vzdelávaním [4].

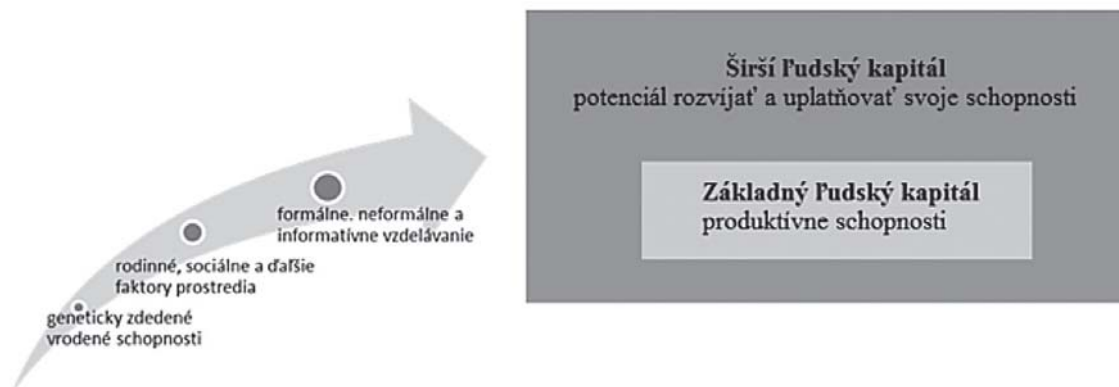
Prelom v teórii ľudského kapitálu spôsobil svetový ekonóm a nositeľ Nobelovej ceny (1992) G. S. Becker [5]. Absolvovanie prednášok M. Friedmana na Chicagskej univerzite, kde Becker študoval, mu ukázali analytickú silu ekonomickej teórie. Práve vďaka Beckerovi sa ľudia stali centrom záujmu ekonómie. Ľudský kapitál vnímal ako schopnosti, vedomosti a odpovedajúca motivácia mala pomôcť tieto schopnosti a vedomosti uplatniť. Jedným z jeho raných prínosov bolo rozlíšenie ľudského kapitálu na špecifický a všeobecný. Všeobecný ľudský kapitál je možné využiť v rôznych firmách a zamestnaniach, pretože ide o zručnosti, vedomosti a schopnosti, ktoré môže človek nadobudnúť na všetkých stupňoch vzdelávacej sústavy. Získaná klasifikácia, ktorú človek získava prostredníctvom ďalšieho vzdelávania, sa v konkrétnej firme odzrkadľuje v podobe špecifického kapitálu [6].

2 Determinanty rozvoja ľudského kapitálu

Ľudský kapitál vo svojej podstate predstavuje zložitý sociálno-ekonomický fenomén, ktorý je ovplyvňovaný rôznymi spoločenskými faktormi. P. Mazouch a J. Fisher vo svojej knihe *Ľudský kapitál – měření souvislosti, prognózy* popisujú zloženie a faktory pôsobiace na ľudský kapitál (pozri obr. č. 1).

Obr. č. 1

Zloženie a faktory vplyvajúce na ľudský kapitál

Prameň: vlastné spracovanie podľa [7].

Človek sa rodí s určitými geneticky danými schopnosťami, ktoré sa počas jeho existencie rozvíjajú vplyvom prostredia a vzdelávania. Inými slovami, ľudský kapitál človeka závisí vo veľkej miere od zdedených a vrodených schopností a vlastností, s ktorými príde na svet. Tie sa potom rozvíjajú v prostredí, v ktorom žije, a ktoré ovplyvňujú spôsob jeho ďalšej existencie. Je súčasťou rodiny, má svojich priateľov, spolužiakov, kolegov a pod. Vzdelávanie počas života nadobúda rôznymi spôsobmi: formálnym, neformálnym alebo informatívnym vzdelávaním.

Rodina patrí k dôležitým inštitúciám podieľajúcim sa na získavaní základných vedomostí, schopností a zručností jednotlivca. Každý rodič disponuje určitou úrovňou ľudského kapitálu, ktorý do istej miery prenáša na deti. Prenos ľudského kapitálu z rodiča na dieťa závisí od toho, v akom rozsahu sa venuje rodič svojim deťom, t. j. koľko času s nimi strávi a s akou láskou a intenzitou sa im venuje⁴ [8]. Pri sledovaní závislosti medzi socioekonomickým postavením rodičov a úrovňou a kvalitou ich detí viaceré empirické výskumy ukázali, že platí pozitívna závislosť medzi socioekonomickým postavením rodičov a kvalitou a úrovňou vzdelania ich detí.

Ďalším faktorom pôsobiacim na ľudský kapitál je vzdelanie. Formálne vzdelávanie, ktoré sa uskutočňuje v školských laviciach, patrí k rozhodujúcim faktorom formovania ľudského kapitálu. Delíme ho podľa stupňa vzdelávania na základné, stredné a terciárne. Predstavuje istotu pre ľudí pri nadobúdaní vedomostí, zručností a návykov. Je upravené právnymi predpismi. Neformálne vzdelávanie prebieha najčastejšie v podobe ďalšieho vzdelávania.

⁴ Becker to nazýva sociálnym kapitálom.

Uskutočňuje sa za prítomnosti učiteľa, lektora a pod., pričom možno hovoriť o organizovanom získavaní vedomostí. Tento druh vzdelávania sa nekončí žiadnym zavŕšením určitého stupňa vzdelania. Patria sem prednášky, jazykové kurzy, krátkodobé školenia a pod. Podľa Mincera (1962) a Heckmana (1998) sú ľudia so vzdelaním náchylnejší k ďalšiemu vzdelávaniu. Platí, že čím vyššie vzdelanie človek absolvuje, tým viac sa zúčastňuje aj na poškolskom vzdelávaní. Informálne vzdelávanie nadobúda jedinec v každodennom živote, či už v práci, voľnom čase, v rodine a pod. Ide o inštitucionálne neorganizované vzdelávanie, ktoré je spravidla nesystematické [7].

Je nutné podotknúť, že jednotlivé faktory vplývajúce na ľudský kapitál sa navzájom ovplyvňujú. Osvojovanie znalostí a rozvíjanie schopností (v oblasti všetkých typov vzdelávania) ovplyvňujú aj samotné vlastnosti jedinca či už v pozitívnom, alebo negatívnom svetle. Počiatkové vlastnosti, s ktorými sa jedinec narodí, nie sú rovnaké počas celého jeho života, ale menia sa v závislosti od prostredia, v ktorom žije.

Tieto vzťahy úzko korešpondujú s rozdelením ľudského kapitálu na základný a širší. Základný kapitál zahŕňa produktívne schopnosti a širší kapitál umožňuje tieto produktívne schopnosti rozvíjať a uplatňovať [9].

V posledných rokoch sa skúmaniu podstaty a foriem vzájomného vzťahu medzi ľudským kapitálom a kvalitou života nevenuje dostatočná pozornosť. Vzniká potreba definovať všeobecné zložky týchto kategórií a skúmať reakcie ľudského kapitálu na kvalitu života [10].

Je empiricky dokázané, že vplyv ľudského kapitálu na ekonomický rast je väčší v krajinách s vysokou úrovňou kvality života a zároveň kvalita života zvyšuje vplyv ľudského kapitálu [11]. Preto sa v nasledujúcej časti nášho príspevku zaoberáme rôznymi definíciami kvality života vo vzťahu k ľudskému kapitálu.

3 Vzťah ľudského kapitálu a kvality života

V novej ekonomike predstavujú vedomosti, zručnosti a schopnosti, t. j. ľudský kapitál, jeden z ďalších faktorov ekonomického rastu. Empirické štúdie potvrdili pozitívny vplyv ľudského kapitálu na hospodársky vývoj a bol preukázaný aj jeho nepriamy pozitívny dosah na kvalitu života spoločnosti [12]. Význam kvalifikovaného ľudského kapitálu a jeho vzťah ku kvalite ži-

vota nemožno ignorovať. V novej ekonomike prilákanie ľudského kapitálu firmami a investíciami znamená hospodársky rozvoj [13].

Kvalita života má pôvod v utilitarizme a v zmysle týchto teórií za dobrú spoločnosť možno považovať takú, ktorá poskytuje uspokojenie túžob všetkým občanom. Protipólom tejto teórie sa stala Rawlsova teória spravodlivosti, kde je pre spoločnosť dôležitejšie zabezpečiť a ochraňovať minimálnu úroveň dôstojnosti, než maximálnu úroveň výnosu. Všeobecné blaho sa môže zvýšiť podľa tejto teórie len vtedy, ak sa zlepší životná situácia najchudobnejších členov spoločnosti a tých, čo to najviac potrebujú [14].

Podľa svetovej zdravotníckej organizácie kvalita života vyjadruje, ako ľudia vnímajú svoje miesto v živote v kontexte kultúry, hodnotových systémov so zreteľom na ciele, očakávania, štandardy a záujmy.

OECD vychádza pri definovaní kvality života z pojmu dobrých životných podmienok človeka, pričom sa sústreďuje na blahobyt meraný v prevažnej miere sociálnymi ukazovateľmi na rozdiel od kvantitatívnych mier príjmov a produkcie.

Kvalitu života podľa Murgaša [15] pritom ovplyvňujú dve skupiny faktorov:

- *exogénne faktory* – pôsobia na študovaný celok zvonka, ako napríklad: globalizácia, konkurencia regiónov a civilizačná zmena;
- *endogénne faktory* – vytvárajú potenciál pre odmietnutie alebo akceptáciu exogénnych faktorov, ako napríklad znalostná spoločnosť, poloha, regionálna konkurencieschopnosť a humánný kapitál (agregované pôsobenie sociálneho, kultúrneho a ľudského kapitálu). Tieto faktory sa považujú za dôležitejšie.

Výsledkom vzájomného pôsobenia sociálnych, zdravotných, ekonomických a environmentálnych podmienok, týkajúcich sa ľudského a spoločenského rozvoja, je kvalita života. Na jednej strane predstavuje objektívne podmienky na dobrý život, na strane druhej subjektívne prežívanie dobrého života. Subjektívna kvalita života sa prejavuje v dobrom životnom pociate, v pohode a spokojnosti s vecami okolo nás. Na meranie sa používajú tzv. „mäkké dáta“, získavané prostredníctvom prieskumov verejnej mienky. Objektívna stránka kvality života sa prejavuje v napĺňaní sociálnych a kultúrnych potrieb v závislosti od materiálneho dostatku, spoločenskej akceptácie jednotlivca a fyzického zdravia.

Vzhľadom na multidimenzionálnu povahu kvality života je identifikácia dimenzií kľúčová, pričom rôzne spôsoby merania sa zameriavajú na rôzne dimenzie [16].

V súčasnosti v literatúre zameranej na kvalitu života neexistuje konsenzus v definovaní kvality života, v špecifikácii jeho základných rozmerov a spôsobov merania. Súbor základných dimenzií kvality života predstavuje zdravie, fyzické prostredie, prírodné zdroje, osobný rozvoj a bezpečnosť. Pre každý z rozmerov, o ktorých sa v existujúcich štúdiách uvažuje, výskumníci vyberajú rôzne premenné, kombinované s ukazovateľmi, ktoré podľa nich najlepšie odzrkadľujú kvalitu života. Avšak v literatúre existuje všeobecný konsenzus, že pri štúdiu vzťahov, ktoré vplývajú na kvalitu života ľudí, sú potrebné objektívne aj subjektívne ukazovatele.

Výberový ukazovateľ kvality života by mal slúžiť na monitorovanie dosiahnutých výsledkov v rôznych dimenziách. Dosiahnuté výsledky jednotlivých krajín v oblasti kvality života sa líšia s ohľadom na rôzne podmienky, historické súvislosti v krajine a pod. Ukazovateľ merania kvality života by mal odzrkadľovať referenčné kritérium slúžiace na medzinárodné porovnanie [17].

Napríklad Eurostat sa pri hodnotení ukazovateľa kvality života zameriava na 9 dimenzií: materiálne životné podmienky (príjmy, spotreba a materiálne podmienky); produktívna alebo hlavná činnosť; zdravie; vzdelanie; voľný čas a sociálne interakcie; ekonomická a fyzická bezpečnosť; vláda a základné práva; prírodné a životné prostredie; celkové skúsenosti života.

OECD vychádza pri meraní kvality života z 11 dimenzií: príjem a bohatstvo; pracovné miesta a zárobky; bývanie; zdravie; zosúladenie pracovného a osobného života; vzdelávanie; sociálne podmienky; osobné zabezpečenie; subjektívne charakteristiky blahobytu. Meranie blahobytu a pokroku v spoločnosti je kľúčovou prioritou OECD, ktorá je v súčasnosti súčasťou iniciatívy «Lepšia životná iniciatíva» (Better Life Initiative). Ich cieľom je preklenúť priepasť medzi existujúcimi ukazovateľmi blahobytu a politickou intervenciou [18].

Existujú rôzne indikátory merania kvality života. Jedným z ukazovateľov je index kvality života, ktorý vychádza zo subjektívnych dát prieskumu spoločnosti Ixpat Insider [19]. Tento index skúma životné situácie a úroveň šťastia ľudí. Na základe 14 000 respondentov zo 195 krajín zisťujú odpovede na otázky v 4 oblastiach:

- možnosti pre voľný čas,
- osobné šťastie,
- cestovanie a doprava,
- zdravie, bezpečnosť a blahobyt.

Ďalším alternatívnym spôsobom merania kvality života je meranie prostredníctvom ukazovateľa *index šťastnej planéty* [20]. Tento index meria trvalo udržateľný blahobyt. Bohaté krajiny, ktoré sa často považujú za úroveň úspechu, nie sú na základe tohto indexu vysoko hodnotené. Index šťastnej planéty sa skladá zo 4 dimenzií:

- spokojnosť so životom – vypovedá o spokojnosti obyvateľov danej krajiny v zmysle ako byť spokojný s celkovým životom. Tieto údaje sú zozbierané na základe ankety (Gallup World),
- predpokladaná dĺžka života,
- nerovnosť – nerovnosť medzi ľuďmi v krajine v závislosti od dĺžky života a blahobytu,
- ekologická stopa.

V súčasnosti najviac používaný a rozšírený spôsob merania objektívnej stránky kvality života je Rozvojový program OSN, monitorovaný od roku 1990. Pre objektívne hodnotenie kvality života Organizácia spojených národov zaviedla *index ľudského rozvoja* (Human Development Index – HDI) [21]. Každoročne zverejňuje správy o stave ľudského kapitálu a v rámci správ zverejňuje poradie krajín v dosiahnutej úrovni indexu hodnotiaceho kvalitu života.

Index ľudského rozvoja bol vytvorený na meranie blahobytu ľudí z hľadiska dlhého a zdravého života, získania prístupu k vzdelaniu a vysokej životnej úrovne. Jeho úlohou je zdôrazniť, že ľudia a ich schopnosti by mali byť konečným kritériom posúdenia rozvoja krajiny na rozdiel od samotného hospodárskeho rastu. Index ľudského rozvoja sa môže využiť aj v otázkach, ako krajiny s rovnakou úrovňou hrubého národného príjmu na obyvateľa môžu dosahovať rôzne výsledky v oblasti ľudského rozvoja. Na základe toho je možné sústrediť pozornosť na oblasti rozvoja ľudských zdrojov v rámci jednotlivých priorít vládnych politík. Je súhrnným ukazovateľom v kľúčových dimenziách ľudského rozvoja a pri jeho výpočte sa zohľadňujú tak ekonomické, ako aj sociálne indikátory. Na veľkosť hodnoty samotného indexu vplyvajú: výška hrubého domáceho produktu na obyvateľa, priemerný stupeň dosiahnutého vzdelania a očakávaná dĺžka života. Hodnoty dosiahnuté v troch spomínaných dimenziách sa agregujú do zloženého indexu (Správa svetovej

organizácie, 2017). Počnúc rokom 2010 sa udiali zmeny vo výpočte HDI. V príprave vzdelávacieho komponentu sa používa počet rokov školskej dochádzky a očakávané roky vzdelávania. V zložke príjmov sa namiesto hrubého domáceho produktu používa hrubý národný dôchodok. Zároveň namiesto aritmetického priemeru sa používa geometrický priemer normalizovaných indexov, ktorý meria zlepšenie alebo zhoršenie v každej zo zložiek ukazovateľa kvality života.

Tabuľka č. 1 poukazuje na dosiahnuté hodnoty v rámci ukazovateľa HDI. Na ilustráciu dosiahnutých výsledkov sme vybrali porovnanie dosiahnutých výsledkov v piatich najrozvinutejších a piatich najmenej rozvinutých krajinách v rámci ľudského kapitálu v rokoch 1990 a 2015 (ako najnovší rok zisťovania kvality života).

Tab. č. 1

Poradie krajín HDI za roky 1990 a 2015

<i>HDI v roku 1990</i>			<i>HDI v roku 2015</i>		
1. miesto	Japonsko	0,996	1. miesto	Nórsko	0,949
2. miesto	Švédsko	0,987	2. miesto	Austrália	0,939
3. miesto	Švajčiarsko	0,986	3. miesto	Švajčiarsko	0,939
4. miesto	Holandsko	0,984	4. miesto	Nemecko	0,926
5. miesto	Kanada	0,983	5. miesto	Dánsko	0,925
126. miesto	Chad	0,157	184. miesto	Burundi	0,404
127. miesto	Sierra Leone	0,15	185. miesto	Burkina Faso	0,402
128. miesto	Burkina Faso	0,15	186. miesto	Chad	0,396
129. miesto	Mali	0,143	187. miesto	Niger	0,353
130. miesto	Niger	0,116	188. miesto	Stredoafriická rep.	0,352

Prameň: [26] a vlastné spracovanie.

Nórsko, Austrália, Švajčiarsko, Nemecko a Dánsko patrili v roku 2015 medzi krajiny s najvyšším dosiahnutým indexom ľudského rozvoja. Naopak, na konci rebríčka HDI sa v roku 2015 nachádzalo 19 afrických krajín, pričom posledné priečky obsadili: Burundi, Burkina Faso, Chad, Niger a Stredoafriická republika. Príčiny ich poradia sú rôzne, pričom k najhlavnejším možno zaradiť terorizmus, občianske vojny, domorodé konflikty, medzery v znalostiach, občianske vojny, zdravie, chudoba, korupcia a pod. [22]. Dosiahnuté výsledky v oblasti indexu HDI do značnej miery odzrkadľujú skutočnosť, že ekonomicky vyspelé krajiny dosahujú aj vyššiu úroveň kvality života. Súčasnú štúdiu navrhujú modifikovanie tohto ukazovateľa o veličiny, ako

je zamestnanosť a politické slobody [23] alebo o ekologickú stopu a s tým súvisiaci parameter udržateľnosti, ktorý by slúžil ako ukazovateľ využívania zdrojov životného prostredia. Takto upravený index by environmentálne zdôrazňoval index ľudského rozvoja [24].

Záver

V novej ekonomike založenej na vedomostiach nemožno spochybňovať význam ľudského kapitálu pri budovaní vyššej kvality života v krajine. Ľudský kapitál sa stal spolu so vzdelávacími inštitúciami základom pre akumulovanie kapitálu a súčasne tvorí základnú zložku kvality života. Cieľom príspevku bolo preto analyzovať doterajšie poznatky o ľudskom kapitáli a kvalite života a objasniť ich vzájomný vzťah.

O problematike kvality života sa diskutuje na odbornej úrovni a zároveň rastie aj všeobecný záujem o ňu. V súčasnosti v literatúre zameranej na kvalitu života neexistuje konsenzus v definovaní kvality života, ani v oblasti špecifikácií jej základných rozmerov a spôsobov jej merania. Výsledkom vzájomného pôsobenia sociálnych, zdravotných, ekonomických a environmentálnych podmienok je kvalita života, ktorá na jednej strane predstavuje objektívne podmienky na dobrý život, a na strane druhej subjektívne prežívanie dobrého života, kde v centre pozornosti stojí človek s jeho vedomosťami, znalosťami, schopnosťami, t. j. s jeho úrovňou ľudského kapitálu.

Na kvantifikáciu ľudského kapitálu sa v súčasnosti využívajú rôzne spôsoby. Je to napríklad index kvality života, index šťastnej planéty či index ľudského rozvoja (HDI), ktorý zachytáva objektívnu stránku kvality života. Jeho úlohou je zdôrazniť, že ľudia a ich schopnosti by mali byť konečným kritériom posúdenia rozvoja krajiny, na rozdiel od samotného hospodárskeho rastu. Organizácia spojených národov, ktorá daný index zaviedla, každoročne publikuje správy o stave ľudského kapitálu v krajinách, pričom zverejňuje aj ich poradie. Poradie krajín sa v rámci HDI medzičasom mení. Nórsko, Austrália a Švajčiarsko sa v roku 2015 umiestnili na prvých priečkach, čo odzrkadľuje skutočnosť, že ekonomicky vyspelé krajiny dosahujú aj vyššiu úroveň kvality života. Krajiny bojujúce s terorizmom, občianskymi vojnami, chudobou, korupciou a pod. obsadili v indexe ľudského rozvoja v roku 2015 posledné priečky.

Súčasná štúdia naznačuje, že existuje potreba modifikovať súčasné ukazovatele o ďalšie parametre, ktoré by vo väčšej miere odzrkadľovali kvalitu života a jej udržateľnosť.

Literatúra

- [1] SMITH, A. 1776. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London: Methuen & Co., Ltd. 1776.
- [2] FRIEDMAN, M. 1968. The role of Monetary Policy. In: *American Economics Review*.
- [3] HVIKDOVÁ, E. 2011. *Riadenie ľudských zdrojov v znalostnej ekonomike*. 1. vyd. Bratislava: EKONÓM, 2011. s. 12. ISBN 978-80-235-3174-0.
- [4] SCHULTZ, T. W. 1982. *Investing in People: The Economics of Population Quality*. California: University of California Press, 1982. p. 12. ISBN 0520047877.
- [5] BECKER, G. S. 1964. *Human Capital: A theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago : University of Chicago Press, 1964. ISBN 9780226041209.
- [6] LISÝ, J. a kol. 2011. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus*. Bratislava: IURA EDITION, 2011. 273 s.
- [7] MAZOUCH, P. – FISCHER, J. 2011. *Lidský kapitál – měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-380-6. s. 2.
- [8] DOBEŠ, M. 2003. *Ľudský kapitál a ekonomika*. [online]. [citované 26.10.2016]. Dostupné na internete: <<http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?gui=ANS-75F89LEZR9Q1U15IBKUYXC>>.
- [9] ZHANNA, T. 2014. Influence of Quality of Live on the State and Development of Human Capital in Latvia. 2014. In: *Contemporary Economics*. Vol. 8, Iss.1, s. 103 – 111. ISSN 18979254.
- [10] FAN, Q. – GOETZ, S. – LIANG, J. The interactive effects of human capital and quality of life on economic growth. 2016. In: *Applied Economics*. Vol. 48, Iss. 52 – 54, s. 5186-5200. ISSN 00036846.
- [11] DOBEŠ, M. 2001. *Ľudský kapitál a výkonnosť ekonomiky*. [online]. 2001. [citované 5.12.2017]. Dostupné na internete:< http://www.saske.sk/stredisko/ludsky_kapital.pdf>.
- [12] MORAIS, P. – MIGUÉIS V. L. – CAMANHO A. S. 2013. *Quality of Life Experienced by Human Capital: An Assessment of European Cities*. 2011. In: *Social Indicators Research*. Vol. 110, Iss. 1, s. 1987-206. ISSN 03038300.
- [13] STANEK, V. a kol. *Sociálna politika*. Bratislava: Sprint, 2. vydanie. 375 s. ISBN 978-80-89393-02-2.

- [14] MURGAŠ, F. 2009. Kvalita života a jej priestorová diferenciácia v okresoch Slovenska. In: *Geografický časopis: vedecký časopis*. Roč. 61, č. 2, s. 121 – 138. ISSN 0016-7193.
- [15] IVANČÍKOVÁ, E. *Vymedzenie indikátorov kvality života*. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie: Sociálny rozvoj a kvalita života v kontexte makroekonomickej nerovnováhy. 714 s. ISBN 978-80-225-3398-0.
- [16] DURAND, M. 2015. *The OECD Better Life Initiative: How's Life? And the Measurement of Well-Being*. In: *Review of Income and Wealth*. Vol. 61, Iss. 1, s. 4 – 17. ISSN 00346586.
- [17] ONE WORLD NATIONS ONLINE. 2017. *The Human Development Index 2016*. [online]. [citované 5.12.2017]. Dostupné na internete: <http://www.nationsonline.org/one-world/human_development.htm>.
- [18] BETTER LIFE INICIATIVE 2011. [online]. [citované 8.12.2017]. Dostupné na internete: <<http://www.oecd.org/std/48387381.pdf>>
- [19] MERANIE KVALITY ŽIVOTA 2017. [online]. [citované 12.12.2017]. Dostupné na internete: <<https://www.internations.org/expat-insider/>>
- [20] HAPPY PLANET INDEX. 2017. [online]. [citované 20.12.2017]. Dostupné na internete: <<http://happyplanetindex.org/>>
- [21] INDEX ĽUDSKÉHO ROZVOJA. [online]. [citované 12.11.2017]. Dostupné na internete: <<http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>>
- [22] SALAS-BOURGOIN, M. A. 2014. *A Proposal for a Modified Human Development Index*. In: *CEPAL Review*, Iss. 112, s. 29 – 44. ISSN 02512920.
- [23] RAY, M. 2014. *Redefining the Human Development Index to Account for Sustainability*. In: *Atlantic Economic Journal*. Vol. 45, Iss 3, pp. 305 – 316. ISSN 091474254.
- [24] BUGÁROVÁ, M. – SETNICKÁ, I. 2015. Sociálna kvalita v kontexte ľudského kapitálu v znalostnej spoločnosti. In: *Revue sociálno-ekonomického rozvoja*. Roč. 1, č. 2, s 49 – 58. ISSN 2453-6148.
- [25] Human development report 1990. Human development report 2016. [online]. Dostupné na internete: <<http://hdr.undp.org>>